

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

«Затверджено»

Голова приймальної комісії
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Анатолій ЦЬОСЬ

« 26 » лютого 2021 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
РІВНЯ «МОЛОДШИЙ СПЕЦІАЛІСТ»
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ»**

(освітня програма – «Фінанси і кредит»)

для іноземців та осіб без громадянства

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування для вступників, яким надано таке право відповідно до Правил прийому ВНУ імені Лесі Українки в 2021 році з фінансів, банківської справи та страхування орієнтована на підготовку абітурієнтів до вступу за освітнім ступенем «бакалавр» освітньої програми «Фінанси і кредит» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Питання програми передбачають з'ясувати рівень засвоєння вступником базових знань та їх практичного застосування з дисципліни «Основи економічної теорії» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» у формі вступного випробування та має на меті перевірку засвоєння загальнотеоретичних знань з економічної теорії та загальних засад економічного життя суспільства.

В процесі співбесіди абітурієнт здатний вирішити наступні **завдання**:

- розкрити закономірності розвитку економічної системи та діалектики взаємозв'язку її структурних елементів;
- з'ясувати механізми дії економічних законів і механізми використання їх людьми у процесі господарської діяльності;
- визначити принципові риси основних соціально-економічних систем та напрямів їх еволюції;
- оволодіти понятійно-термінологічним апаратом з основних розділів інформатики;
- визначити роль політекономії в розробленні шляхів планомірної трансформації постсоціалістичної економіки в соціально орієнтовану економічну систему;
- набути навиків основних економічних показників.

Завдання відповідають кваліфікаційним вимогам до фахівця, підготовленого відповідно до освітньої програми. Зміст програми ґрунтується на основі чинного законодавства України та вимог кваліфікаційної характеристики (КХ) підготовки фахівців у сфері фінансів, банківської справи та страхування управління та спрямований на перевірку комплексу знань, умінь і компетенцій, які враховані у навчальних програмах.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

Тема 1. Економіка як наука

Економіка – основа життя людини і суспільства. Виробництво як процес: його технічна і суспільна сторони.

Економічні ресурси і фактори виробництва. Життєві блага або економічний продукт. Структура економічного продукту. Інвестиційні і споживчі блага в структурі продукту.

Позитивний аспект предмету політичної економії. Людина в економіці. Людські потреби і економічні відносини. Соціально-економічні відносини. Економічний зміст власності. Типи і форми власності. Організаційно-економічні відносини. Поділ і кооперація праці, організація і технологія суспільного виробництва.

Економічні категорії, закони і принципи та їх значення для пізнання економічних процесів і явищ. Визначення предмету економічної теорії (політичної економії) та його сторін. Функції політичної економії. Політична економія та економікс. Методи пізнання економічних явищ і процесів.

Тема 2. Технологічні способи виробництва та соціально-економічна система

Економіка і науково-технічний прогрес (НТП). Еволюційна і революційна форми НТП. Вплив НТП на зміст, продуктивну силу, інтенсивність і якість праці. Поняття технологічного способу виробництва. Сучасна НТР та її вплив на спосіб виробництва. Доіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний типи технологічного способу виробництва. Формування «інформаційного» суспільства і поява «нової економіки».

Поняття економічної системи та її елементів. Економічні категорії і закони розвитку економічних систем. Типи економічних систем, їх компаративний аналіз. Господарський кругообіг в економічній системі.

Ринкова економіка, її види і сучасні моделі. Планова (командно-адміністративна) економічна система та її моделі. Особливості економічної системи трансформаційного типу. Типи перехідних (транзитивних) економік. Еволюція економічних систем і проблеми становлення сучасної цивілізації та економічної єдності світу.

Тема 3. Ринок, його особливості та функції

Поняття, зовнішні ознаки і визначальні риси ринкової системи господарювання. Ринок як економічна категорія. Ринкова структура та інфраструктура.

Товарне виробництво як детермінанта ринкової економіки. Суть і причини виникнення товарного виробництва. Товарний і натуральний типи господарства та особливості їх взаємоз'язку на різних етапах еволюції економічних систем. Товарне господарство і командна (планова) економіка. Проблеми формування суб'єктів товарного виробництва за умов ринкової трансформації вітчизняної економіки: приватизація, реструктуризація і корпоратизація господарських структур.

Товар та його властивості. Економічний зміст категорії «товар». Корисність, або споживна вартість, як властивість товару. Мінова вартість, як властивість товару. Визначення економічної природи мінової вартості за концепцією витрат праці. Вартість і закон вартості товару. Визначення економічної природи мінової вартості за концепцією корисності. Поняття корисності блага. Цінність і закон спадної цінності товару.

Тема 4. Грошова система та її типи

Закономірності виникнення і суть грошей. Походження і суть грошей за металістичною, номіналістичною, кількісною і товарною теоріями. Товарні і символічні гроші. Функції грошей та їх еволюція.

Система грошового обігу та еволюція її типів. Системи біметалізму та монометалізму. Етапи еволюції золотого монометалізму: золотомонетний, золотозливковий та золотодевізний стандарти. Сучасна система нерозмінних кредитних грошей.

Закон грошового обігу. Економічний зміст закону грошового обігу та інтерпретація його дії у «рівнянні обміну» І.Фішера. Рівняння М.Фрідмена. Розгорнутий вираз рівняння обміну і

поняття грошового агрегату. Сучасна система грошових агрегатів. Визначення кількості готівкових грошей, необхідних для обігу. Поняття грошової мультиплікації. Визначення кількості грошей з врахуванням грошового мультиплікатора. Порушення дії закону грошового обігу: інфляція і дефляція.

Тема 5. Попит та пропозиція в ринковій системі

Ціна товару. Визначення економічної природи ціни товару за трудовою теорією вартості і за теорією граничної корисності блага: компаративний аналіз. Сучасна маржиналістська версія економічної природи ціни товару.

Закон попиту. Характер залежності обсягів попиту на товар від коливань ринкової ціни. Парадокси Гіффена та Веблена. Функція попиту, її графіки та рівняння. Нецінові чинники та графічне відображення їх впливу на попит.

Закон пропозиції. Характер залежності обсягів пропозиції товару від коливань ринкової ціни. Функція пропозиції, її графіки та рівняння. Нецінові чинники пропозиції і графічне відображення їх впливу на пропозицію товару.

Еластичність попиту і пропозиції. Цінова еластичність попиту і методи її визначення. Еластичність попиту від доходу. Перехресна еластичність. Цінова еластичність пропозиції. Роль часової протяжності ринкового періоду у визначенні коефіцієнту еластичності пропозиції товару.

Ціна ринкової рівноваги та механізм її досягнення. Поняття рівноважної ціни. Павутиноподібна модель забезпечення ринкової рівноваги. Причини та наслідки порушення ринкової рівноваги. Рівновага за умов монопольних і державних обмежень ринкового ціноутворення.

Ринковий механізм саморегулювання та його елементи. Принцип «невидимої руки» А.Сміта та сучасні тлумачення механізму його прояву. Графічний вираз моделі саморегульованого ринку. Модель регульованого ринку товарів.

Тема 6. Підприємництво та його напрямки

Підприємство як первинна ланка економіки. Підприємство і фірма. Сучасна теорія фірми. Економічна та юридична самостійність підприємства. Поняття юридичної особи.

Види підприємств за формами власності. Приватні, колективні, державні, змішані та спільні підприємства. Сучасні проблеми формування багатокладної економіки в Україні.

Організаційно-правові форми підприємства. Одноосібне підприємство (власне діло). Підприємницьке товариство (спілка): повне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю (лімітед) і командитне підприємницьке товариство. Корпорація (акціонерне товариство).

Форми організації корпоративних підприємств. Спільні риси та відмінності форм корпоративних об'єднань, що утворюються на основі горизонтальної і вертикальної інтеграції та диверсифікації виробництва.

Форми підприємств за рівнем концентрації і централізації виробництва. Великі, середні і малі підприємства: їх переваги та недоліки. Венчурні та лізингові фірми.

Тема 7. Витрати та доходи підприємства

Пасиви підприємства. Суть, джерела і структура інвестиційних ресурсів підприємства.

Кругообіг і оборот інвестиційних ресурсів підприємства. Кругообіг капіталу, його суть, стадії і функції. Оборот капіталу: час і швидкість. Основні та оборотні засоби підприємства та особливості їх відшкодування. Амортизація. Норма амортизації.

Активи підприємства. Оборотні та необоротні активи. Суть і структура інвестицій. Валові і чисті інвестиції. Прямі та «портфельні» інвестиції. Реальні інвестиції.

Поняття витрат підприємства: концепції визначення. Принцип альтернативності у визначенні економічної природи витрат підприємства. Поняття виробничих і реалізаційних витрат. Трансакційні витрати. Бухгалтерські (наявні) та економічні (імпліцитні) витрати. Зовнішні і внутрішні витрати. Постійні і змінні витрати: їх економічна природа та структура. Валові та середні значення витрат фірми. Поняття граничних витрат.

Дохід підприємства та його форми. Валовий і чистий дохід. Звичайна, капітальна і дивідендна форми доходу фірми. Граничний дохід. Економічна природа прибутку фірми.

Ефективність підприємницької діяльності фірми: поняття та система показників. Рентабельність господарської діяльності фірми та методи її визначення. Коефіцієнти прибутковості та оборотності активів фірми. Формула Дюпона. Визначення ефективності підприємницької діяльності через стан біржових котирувань фондових цінних паперів фірми. Показники доходності акцій. Ризики емітента і інвестора.

Маржиналістська і біхевіористична концепції оцінки ефективності та кінцевої мети діяльності фірми.

Тема 8. Ринкове середовище

Ринкова структура та критерії визначення її типів. Чотири моделі галузевих ринків та їх характерні ознаки.

Конкуренція як іманентна форма функціонування ринкової економіки. Досконала конкуренція як особливий тип ринкової структури. Графічне відображення моделі досконалої конкуренції. Чиста конкуренція та економічна ефективність.

Монополія у широкому розумінні. Умови, причини виникнення і форми монополії. Особливості функціонування моделі ринку чистої монополії. Рівень монополічної ринкової влади і система показників її оцінки. Необхідність антимонопольного регулювання.

Характерні ознаки монополістичної конкуренції і олігополії як форм недосконалої конкуренції.

Тема 9. Ринки факторів виробництва

Ринок праці, його суть та історичні умови виникнення. Робоча сила як товар.

Заробітна плата як ціна фактора праці. Концепція граничної продуктивності. Теорія людського капіталу. Ефект взаємозаміщення у визначенні ринкової ціни фактора праці.

Економічна рівновага та моделі ринку праці. Попит і пропозиція на ринках праці та чинники, що їх визначають. Конкурентна, монополістична і профспілкова моделі ринку праці та особливості їх рівноважного функціонування. Випадок двосторонньої монополії на ринку праці.

Неповна зайнятість. Порушення рівноваги ринків праці і виникнення безробіття за марксистською, класичною і кейнсіанською теоріями.

Заробітна плата як форма факторного доходу. Суть, форми і системи заробітної плати як доходу на фактор праці.

Кількісні визначення заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Індекс реальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата і прожитковий мінімум. Диференціація національних рівнів заробітної плати та чинники, що її визначають. Динаміка реальної заробітної плати і її вплив на продуктивність праці.

Капітал як економічна категорія. Багатоваріантність трактувань суті капіталу в економічній науці. Фізична і грошова форми капіталу.

Ринок капіталу у формі ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Закономірності виникнення ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Капітал-власність і капітал-функція. Процент і підприємницький дохід. Процент як ціна і як дохід на фактор капіталу. Норма процента.

Механізм функціонування ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Попит і пропозиція на ринках кредитних ресурсів та чинники, що їх визначають. Умови рівноваги ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів.

Кредит як форма руху ринку капіталів. Комерційний і банківський кредит. Кредитно-банківська система. Центральний банк і комерційні банки. Видатки і доходи банків. Рентабельність банківського бізнесу. Небанківські кредитні установи. Проблеми формування ефективної кредитно-банківської системи в Україні.

Ринок капіталу у формі ринку цінних паперів. Закономірності виникнення ринку цінних паперів. Реальний і фіктивний капітал. Основні види цінних паперів. Первинний і вторинний ринки цінних паперів.

Фондова біржа як організований ринок фондових цінних паперів. Функції і операції фондової біржі. Механізм формування біржових курсів акцій і облігацій. Деривативні фондові цінні папери. Біржові індекси і методи аналізу буржової кон'юктури.

Суть і специфіка ринку природних ресурсів. Рідкісність і невідтворюваність природних ресурсів та їх вплив на співвідношення попиту і пропозиції. Рента як ціна фактору природних ресурсів. Ціна землі. Умови рівноваги ринку природних ресурсів.

Рента як форма доходу на фактор природних ресурсів. Рента і орендна плата. Проблеми розподілу і використання рентного доходу.

Форми ренти. Земельна рента як форма економічної ренти. Поняття квазіренти. Диференціальна земельна рента та її варіанти. Рента в добувній промисловості і будівництві. Інфрамаржинальна рента.

Форми господарювання у сільськогосподарському виробництві країн з перехідною економікою. Приватновласницька спрямованість реформування організаційних форм господарювання. Основні види підприємницьких структур в сучасному сільському господарстві України. Агропромислова інтеграція та напрями її поглиблення.

Тема 10. Розподіл і перерозподіл факторних доходів

Первинний розподіл факторних доходів. Первинні доходи і оцінка ступеня рівномірності їх розподілу. Крива Лоренца. Коефіцієнт Джині.

Перерозподіл доходів. Необхідність перерозподілу суспільних благ і доходів. Критерії ефективності і справедливості у визначенні меж перерозподілу. Принцип Парето – оптимальності у перерозподілі доходів. Канали і механізм перерозподілу. Похідні доходи.

Споживання як кінцевий результат розподілу. Кінцеві доходи населення і бюджет сім'ї. Економічний зміст категорії «національне споживання». Єдність фізіологічних, економічних, соціальних і духовних аспектів у визначенні рівня добробуту.

Тема 11. Національна система обрахунку

Сукупний продукт нації і проблема його оцінки. Повна (сукупна) вартість національного продукту. Вартість проміжного і кінцевого продукту. Проблема повторного рахунку. Додана вартість суспільного продукту. Суть системи національних рахунків.

Валовий внутрішній, валовий національний продукт, валовий національний дохід, чистий національний дохід, національний дохід, їх економічний зміст.

Поняття національного багатства та його основні структурні компоненти.

Ефективність виробництва національного продукту і система її показників. Поняття соціально-економічної ефективності.

Поняття і типи динаміки національної економіки. Зміст економічного зростання та економічної стагнації. Економіко-екологічні проблеми гіпертрофованого економічного зростання.

Система показників динаміки національної економіки. Фактори капіталу, праці і технічного прогресу в динаміці національного продукту. Поняття виробничої функції. Фактори споживання, заощадження та інвестування в динаміці національного продукту. Акселератор економічного зростання.

Тема 12. Нестабільність і рівновага національної економіки

Загальні уявлення про рівновагу національної економіки та її нестабільність. Суспільне відтворення та його типи і господарський кругообіг.

Нестабільність національної економіки і циклічний характер економічного розвитку. Причини економічної циклічності. Цикл ділової активності та його фази. Механізм циклічного розвитку економіки. Концепція «довгих хвиль» в економіці.

Загальні уявлення про рівновагу національної економіки. Моделі господарського кругообігу Ф.Кене, Ж.Б.Сея і К.Маркса.

Роль та місце держави в національному регулюванні. Історичні віхи становлення державного впливу. Державні функції та методи впливу. Фінанси, їх класифікації то особливості.

Державний бюджет і його основні форми. Видатки та доходи державного бюджету. Вплив дефіциту бюджету і державного боргу на національну економіку. Управління бюджетним дефіцитом.

Податки, їх різновиди. Крива Лаффера, її суть. Фінансово – бюджетне регулювання. Грошово-кредитна система, її зміст. Центральний банк, комерційні банки і небанківські кредитні установи. Зміст, цілі, методи та інструменти монетарної (грошово-кредитної) політики.

Тема 13. Міжнародна економіка в контексті глобалізаційних змін

Закономірності формування і розвитку світового господарства. Економічна суть світового господарства та закономірності його становлення. Інтернаціоналізація економіки і міжнародний поділ праці. Міжнародна економічна інтеграція, її форми та етапи. Європейський Союз.

Оцінка результатів зовнішньоекономічної діяльності. Поняття та система показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Торговельний баланс країни. Платіжний баланс та його структура.

Глобалізація світогосподарських зв'язків. Поняття та форми прояву глобалізації світового господарства. Країни «центру» та країни «периферії» глобалізованого світу – проблеми взаємовідносин між ними. Проблеми входження економіки України до системи глобалізованого світового господарства.

Міжнародний поділ праці, його суть та чинники. Зовнішня торгівля, її фактори та показники. Огляд теорій міжнародної торгівлі. Світовий ринок. Закономірності формування, суть і структура сучасного світового ринку. Ціни світового ринку: основні концепції і система.

Державне і міждержавне регулювання міжнародної торгівлі. Зовнішньоторговельний мультиплікатор. Визначення напрямів зовнішньоекономічної політики у залежності від динаміки мультиплікції експорту та імпорту. Всесвітня торговельна організація та основні напрями і методи її діяльності.

Валютні відносини і валютні системи. Національна валютна система. Світова валютна система та етапи її розвитку. Система золотого стандарту. Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система і особливості її еволюцій в сучасних умовах. Поняття валютних курсів. Валютні ринки, їх функції і операції.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методичне забезпечення

1. Стрішенець О. М., В. І. Ліщук, Л. В. Єлісеєва. Економічна теорія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2013. 206 с.
2. Тестові завдання для підсумкового контролю знань студентів денної форми навчання неекономічних напрямів підготовки з дисциплін «Економічна теорія» і «Основи економічних теорій» / упоряд. О. М. Стрішенець та ін. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 148 с.

Список джерел

1. Базилевич В. В. і інші. Мікроекономіка. підручник. К. : Знання, 2007. 677 с.
2. Базилінська О. Я. Макроекономіка : навч. посіб. , 2-ге вид., виправл. К. : ЦУЛ, 2009. 402 с.
3. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. та ін. Мікроекономіка і макроекономіка. Підручник. К. : Основи, 2001. 517 с.
4. Вступ до економічної теорії : підручник / За ред. З. Ватаманюка. Львів : «Новий Світ, 2000», 2007. 312 с.
5. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія:(Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) : навч. посіб., 2-ге вид., переробл. та доповн. К. : ЦУЛ, 2009. 688 с.
6. Економічна теорія : політекономія : навч. посіб. / За ред. В. М. Семененка, Д. І. Коваленка. К. : ЦУЛ, 2010. – 360 с.

7. Воробйов Є. М. Економічна теорія. Основи мікроекономіки. Основи макроекономіки : навч. посіб. Харків : Торсінг плюс, 2009. 320 с.
8. Економічна теорія : політекономія : підручник / За ред. В. Д. Базилевича. К. : Знання-Прес, 2008. 438 с.
9. Загальна економічна теорія : політична економія: підручник . У 2-х част. / За ред. І. В. Буяна, В. М. Ковальчука. Тернопіль : Лідер, 1998-2005. 325 с.
10. Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. навч. посіб. , К. : Знання, 2001. 211 с.
11. Задоя А. А., Петруня Ю. Е. Макроекономіка : учебник, К. : Знання, 2006. 256 с.
12. Ивашковский С. Н. Экономика : микро- и макроанализ : учебник. М. : Дело, 2001. 376 с.
13. Ивашковский С. Н. Микроэкономика: учебник, М. : Дело, 2001. 416 с.
14. Ковальчук В. М. Макроекономіка : теоретичний аспект. Тернопіль : Астон, 1996. 263 с.
15. Леоненко П. М., Черепкіна О. І. Сучасні економічні системи : навч. посіб., К.: Знання, 2006. 412 с.
16. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Макроекономіка. Практикум : навч. посіб. , К. : ЦУЛ, 2010. 656 с.
17. Макроекономіка : підручник / За ред. В. Д. Базилевича., Київ : «Знання», 2008. 533 с.
18. Макроекономіка та макроекономічна політика : навч. посіб. / За ред. А. Ф. Мельник. Київ : «Знання», 2008. 322 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Конкурсний бал вступника оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступне випробування проводиться у письмовій формі за допомогою тестових технологій. У ході вступного випробування вступник розв'язує 20 завдань.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує крайній низький рівень володіння програмним матеріалом.

Голова фахової атестаційної комісії

Наталія КОЛЕНДА

Відповідальний секретар приймальної комісії

Олег ДИКИЙ